

LA PARENTA RICA DE BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL

Perquè el lector pugui apreciar –en el sentit de reconèixer el valor i aprofitar-lo, o fruit-lo de bon de ver– l’obra d’un poeta cal òbviament que aquesta mogui la seva sensibilitat, la seva sensibilitat poètica. Per descomptat, aquesta sensibilitat, per limitada que eventualment pugui resultar, evidentment no està limitada als poetes. La poesia –la parenta rica o la parenta pobra– es pot donar en qualsevol art. Tanmateix, sembla que els poetes en exercici –encara que sigui discontinu– algun avantatge han de tenir per a valorar i gaudir de l’obra d’un col·lega. Per la senzilla raó que, sens dubte, els poetes són els millors lectors de poesia. I aquí no podem deixar de tenir present l’opinió prou generalitzada que sosté que, de fet, els poetes són els seus *únics* lectors. Si això fos efectivament així, resultaria encara més recolzada la nostra tesi, la qual no és altra que, en definitiva, per a parlar amb coneixement de causa de la poesia en general, o d’una obra poètica en particular, d’alguna manera cal fer-ho des de la condició de poeta, en acte o almenys en potència. Així, aquesta circumstància seria pràcticament una condició *sine qua non*. El que suposaria, per descomptat, que tant sobre la poesia en general com sobre una obra poètica concreta, no seria possible cap discurs absolut. Impossibilitat que també es donaria en relació a l’art i a l’obra d’art en general. Cal, doncs, ésser conscient de les limitacions de tota reflexió sobre l’obra poètica. Una certa parcialitat dels nostres judicis és inevitable. D’alguna manera, tota crítica –en el sentit més ampli d’aquest mot– seria parcial. I això no per cap voluntat malèvo-la o distorsionadora sinó per les condicions generals que acabam d’apuntar. En certes matèries, sembla que estam condemnats a la subjectivitat perquè aquesta és l’única via d’accés que hi tenim.

Però la poesia es pot concebre –segons un servidor– com a parenta pobra o com a parenta rica. Aquesta doble concepció respon al fet que no tota la poesia té una mateixa viabilitat i virtualitat. Per altra banda, també ho justifica, que parlem de parenta pobra, el mateix fet que tingui tan pocs lectors i, en conseqüència, davant aquesta manca de demanda, que l’oferta editorial tendesqui o tendeixi a contreure’s

i a limitar-se molt, tant respecte als terminis de publicació com en quant a la promoció dels llibres una vegada ja publicats. Així, la poesia com a gènere literari seria una parenta pobra de la novel·la o de la narrativa, des del punt de vista editorial. I des del punt de vista dels mitjans de comunicació. Però hi ha raons intrínseques més poderoses que justifiquen que parlem de la poesia com una parenta pobra, raons intrínseques que se centrarien en la migradesa dels resultats sovint obtinguts, en comparació amb la volada o la magnitud d'allò que volfem atènyer, d'allò a què aspiràvem.

Sense cap interès a parlar de mi mateix –malgrat que ja hàgim vist que el subjectivisme és inherent al tractament de la matèria en qüestió–, em resulta tanmateix inevitable haver de reconèixer que els meus intents com a celebrant en aquesta estranya activitat han produït gairebé sempre uns resultats que, honestament o honradament, no puc qualificar més que com de parenta pobra. No puc deixar de reconèixer-ho, això, en tractar d'una obra poètica, la de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, la qual –sense cap dubte– sí que cal considerar de totes totes com a parenta rica, per la seva extraordinària felicitat, per la seva llampant qualitat. Val a dir que la meva aptitud per a aquesta comesa és prou dubtosa. De la parenta rica no en podem parlar tots amb propietat.

Vaig conèixer aquesta obra l'any 1949, en la magnífica edició, autoritzada i revisada per Salvador Espriu, realitzada per Edicions R.O.D.A., d'una qualitat tipogràfica realment memorable, amb unes xilografies de P. Quetglas, Xam, i un retrat de l'autor, al carbonet, per Ramon Nadal, el seu amic d'infant a Son Espanyolet. L'edició en qüestió –que va tenir un paper tan decisiu en la meua peculiar formació/deformació autodidacta– porta també un pròleg inoblidable d'Espriu, en el qual ens entimava i ens segueix entimant constatacions tan punyents com aquella de «mires, i és passat el luxe de la llum, acabà per a tu el missatge de les coses», per a un servidor –no puc deixar de reconèixer-ho tampoc– molt més veritat ara que fa cinquanta anys.

La parenta rica de Rosselló-Pòrcel, certament, queda molt ben definida –si no amb total perfecció– com a *Imitació del foc*, el títol

que va donar al seu llibre pòstum. Tota ella és una imitació esplendorosa d'un foc diürn, mediterrani, lluny de tota nit i tota fosca. Josep Palau i Fabre ha assenyalat de sempre aquesta essencialitat del foc en la seva poesia i ens recorda que, ja en el primer dels *Nou poemes*, hi ha una evocació del foc:

«Tancarem la finestra
i voltarem la flama.
El foc allargarà
ombres esvalotades».

Però cal insistir que malgrat aquesta menció de les ombres que poden donar-se tot emmarcant-lo –o amb les quals més aviat s'enfronta en una lluita a tot o res–, el foc acaba imposant-se en la seva obra. El foc i, al capdavant, una lluminositat realment extraordinària, de migdia àtic. Per qualche cosa el poeta de Sinera va escriure que amb Rosselló «la llengua catalana arribà potser a uns últims extrems de nitidesa i de cristal·lina subtilitat». De fet, no conec cap poesia tan lluminosa com la de Tomeu Rosselló. Per qualche cosa també, Julián Marias –que l'havia conegut en el mític creuer universitari per la Mediterrània de l'any 1933– parlava, en una nota necrològica, publicada a Blanco y Negro a final de 1938, de «un ardor que era siempre, al mismo tiempo, una claridad». Així, la seva obra em sembla un dels exemples més clars i més llampants del que entenc per parenta rica. Al cap i a la fi, com ens demana en el seu famós «Sonet marí», dedicat a Salvador Espriu:

«Qui dirà d'amargor davant els sols vibrants
i plor segur davant les joies en nuesa
i de negre davant blancs i blaus esclatants?»

Són aquests «blancs i blaus esclatants» el que coronen la seva obra, part damunt dels versos –sens dubte rigorosos i magnífics– de «Tragèdia *spettacolosa*» o «Ronda amb fantasmes», com m'indica va Jaume Vidal Alcover. «Llum, juvenesa total», aquest en definitiu és el crit de «El captiu».

Per descomptat, la poesia de Rosselló-Pòrcel també és parenta rica per la seva diversitat. Hi podem trobar la presència del neopopularisme castellà de l'època (l'obra de Rafael Alberti en seria l'exemple més patent), la poesia despullada de tota anècdota del seu admirat Jorge Guillen, el barroquisme d'un Góngora i d'un Vicenç García, el noucentisme d'un Carles Riba, el simbolisme dels francesos, etc. Però el que crec que cal subratllar més és l'estat de gràcia i la felicitat del seu discurs, part damunt de les diferents maneres que pugui adoptar, les quals han fet que Josep Palau i Fabre –l'autor d'*Imitació de Rosselló-Pòrcel*, no ho oblidem– hagi parlat d'*Imitació del foc* com d'una vertadera explosió de flamarades i guspises, que s'escampen en totes direccions, com els esclats dels coets que surten de la fira encesa, tot conformant una pluralitat d'arbres de flames.

No podem passar per alt que hi ha una diferència fonamental entre el moment en què sorgeix l'obra de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i l'actual, seixanta anys més tard. A hores d'ara sembla que no hi pot haver cap escriptura que no s'autoqüestioni; aquesta, òbviament, no és en absolut la situació o la circumstància de l'escriptura de Rosselló-Pòrcel. Perquè el seu discurs és del tot feliç, no té problemes de consciència, ni estètics ni ètics. Podem dir, de fet, que pertany a un altre món, per això ens és tan difícil comentar-la i acompanyar-la amb un mínim de propietat. Els seus diamants són implacables. El poeta dóna testimoni «de la força suprema de les coses». En definitiva, el poeta pot adreçar-se a la mort amb versos de tanta força com els tan coneguts:

«Reina d'aquestes hores, ara véns
tota brillant, armada.
Inútil desesper del vespre! L'alba
s'acosta ja amb l'espasa,
i l'ardor temerari que m'encén
allunya les estrelles».

Sí, Bartomeu Rosselló-Pòrcel «va ser, enmig de tot, afortunat», com acabava el seu proemi de 1949 Salvador Espriu. Gosaré con-

cloure que va esser, de fet, *sobretot* afortunat, perquè, com assenyala Espriu en aquest mateix text, «va conèixer amb amor els límits de la seva illa i de la seva ciutat, va somriure als seus somnis davant una mar perfecta i pagà amb uns quants versos autèntics la ‘vana agitació d’haver viscut’».

Avui en dia, fins i tot quan volem reconèixer la realitat d’una excel·lència, ho feim carregats de dubtes sobre si el nostre discurs és el més adequat. Ens caldria una felicitat d’expressió que no tenim. Intuïm que, si de cas, no es pot parlar de la felicitat més que des de la felicitat. Segurament, no podem parlar de la parenta rica des de la parenta pobre.

BARTOMEU FIOLE